

Nr 238.

Av herr **Wohlin m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om delning av jord å landet m. m.*

I Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om delning av jord å landet m. m. har av skäl, som framgår av lagens förberedande behandling, den s. k. jordstyckningskommissionens förslag om länsägodelningsrätter icke blivit upptaget. Utan att här yttra oss om bärkraften av dessa skäl kunna vi likväl icke undertrycka uppfattningen, att, därest ifrågavarande länsägodelningsrätter hade kunnat inrättas, prövningen av skiftes- och avstyckningsärenden ur synpunkten av dessa åtgärders inverkan på jordfördelningens ekonomiskt sunda utveckling skulle hava blivit omgärdad med starkare garantier än vad som enligt det nu framlagda lagförslaget kommer att bliva fallet. En av de bärande grundtankarna i jordstyckningskommissionens förslag till ny skifteslag var, som bekant, att genom inrättande av skiftesdomstolar med fast inslag av kvalificerad juridisk och teknisk sakkunskap samt med verksamhet inom större områden bereda skiftesärendena en noggrann och mera enhetlig behandling, icke minst med hänsyn till vikten av att jorden ej må på ett skadligt sätt söndersplittras i för jordbruk otjänliga områden och ägofigurer. De i Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag innehållna garantierna häremot sakna givetvis ingalunda värde, men tvekan kan råda om efter detta lagförslags genomförande hittills i stor utsträckning iakttagna missbruk av den relativt långt utsträckta jordstyckningsfriheten komma att upphöra. Bland annat kan erinras därom, att överlantmätarnas nu föreslagna prövning och fastställelse av avstyckningsförrättningar antagligen kommer att bliva av huvudsakligen formell natur.

Vad angår de i lagförslaget kap. I, § 11 intagna villkoren för omskifte av förut laga skiftad eller genom vissa andra äldre jorddelningsförrättningar skiftad, kluven eller ägostyckad jord, synes oss vad här ovan anförts särskilt vara värt beaktande. Det är för lagstiftaren en svår och grannlaga uppgift att så begränsa rätten till omskifte av förut laga skiftad jord, att å ena sidan sådana omskiften kunna komma till stånd, där fördelarna av omskiftet uppenbarligen överväga de därmed förenade kostnaderna, å andra sidan säkerhet finnes för att sådana omskiften icke kunna genomdrivas, därest de bestående förhållandena icke göra dem verkligt av behovet påkallade och ekonomiskt försvarbara. Jordstyckningskommissionen ville i länsägodelningsrätternas sammansättning och arbetsformer finna de bästa garantierna i nu berörda avseende. Sedan förslaget om inrättande av sådana skiftesdomstolar, så vitt nu kan bedömas, för det när-

varande förfallit, ligger enligt vår mening så mycket mera vikt på de garantier av annat slag, som föreslagits av de tidigare för skifteslagstiftningens reformering tillsatta kommittéerna och som återupptagits i Kungl. Maj:ts förvarande proposition. Som bekant avse dessa bestämmelser att som villkor för omskifte stadga anslutning till yrkande därom av visst antal utav skifteslagets delägare samt visst sammanlagt jordinnehav hos dessa i förhållande till skifteslagets sammanlagda jord, vartill ytterligare komma vissa allmänna föreskrifter om att omskiftet skall befinnas medföra närmare preciserade gynnsamma verkningar.

På sid. 459—463 i den kungl. propositionen finnes en kortfattad redogörelse för de olika ståndpunkter i denna fråga, som intagits av skifteslagstiftningskommittén år 1911, av skifteslagstiftningskommissionen år 1918, i det till lagrådet den 21 augusti 1924 remitterade förslaget och i lagrådets yttrande den 4 januari 1926 (återgivet i propositionen sid. 334—337). Det framgår härav, att de laga skiftenas nuvarande orubblighet visserligen ansetts böra brytas. Men såväl den första skifteslagstiftningskommittén som chefen för justitiedepartementet år 1924 uttalade sig likväl till förmån för strängare garantier mot icke verkligt nödvändiga omskiften än vad som den nuvarande departementschefen, närmast stödd på lantmäteristyrelsen och på lagrådet av år 1926, ansett sig böra förorda. Enligt 1911 års förslag skulle frågan om nytt skifte icke få upptagas, med mindre i yrkande därom enade sig jordägare, vilka innehade mera än hälften av skifteslagets ägovälde enligt den uppskattning, som verkställdes vid den delning, vars rubbande ifrågasattes, samt tillika enligt senast upprättade mantalslängd till antalet utgjorde minst hälften av skifteslagets jordägare. Även i remissen till lagrådet år 1924 ställde sig dåvarande chefen för justitiedepartementet på liknande ståndpunkt. Lagrådet av år 1926 gör häremot vissa erinringar, vilka likväl företrädesvis stödjas på lantmäteristyrelsens uttalade uppfattning. Lagrådet håller före, att, om för väckande av fråga om nytt skifte fordras både majoritet i ägoväldet och halva antalet delägare, det med skäl skulle kunna befaras, att möjligheten till omskifte blir i det stora hela tämligen illusorisk. Särskilt villkoret att minst hälften av de delägare, till vilka hänsyn skola tagas, skola vara ense om det nya skiftets företagande, är enligt lagrummets mening ägnat att i detta avseende väcka betänkligheter. Vi kunna för vår del icke anse, att lagrådet förbragt några mera bärande skäl för dessa sina förmodanden. Man bör erinra sig, att jordäganderätten i vårt land kan bringas i allvarlig fara, om icke villkoren för förändringar av hittills såsom orubbliga ansedda skiften fastställas med nödig försiktighet. Lantmäteristyrelsens åsikter i denna fråga torde icke kunna tillerkännas utslagsgivande betydelse. Säkerligen har styrelsen ingående kännedom om många fall, då äldre laga skiften icke genomförts på ett ur nutida synpunkter rationellt sätt, och man förstår väl styrelsens önskan att i sådana fall vilja se rättelser komma till stånd. Men styrelsen lär å andra sidan icke vara helt frigjord från en tendens att understundom överskatta omskiftenas

behövlighet. Härtill kommer, att nu berörda garantier givetvis måste tillmätas den största vikt, när prövningen av omskiftenas ändamålsenlighet m. m. lägges i händerna på skiftesdomstolar av i huvudsak de nuvarande ägodelningsrätternas karaktär och med dessas arbetsformer. Det juridiska inslaget i ägodelningsrätterna kommer ofta att i ordinarie domhavandens ställe utgöras av unga hovrättsnotarier, utan närmare kändedom om ortsförhållandena, och det kan befaras, att dessa i åtskilliga fall icke skola hava nödig överblick av ett omskiftes djupt ingripande betydelse och vidsträckta ekonomiska följdverkningar för mången gång svagt ställda mindre jordbrukare. Representanter för de mindre, självägande jordbrukarna i vårt lands nordligare skogsbygder hava för oss uttryckt den meningen, att där bolag i dessa trakter äro stora delägare i skifteslagen allt för svaga garantier i nu berört avseende skulle medföra osäkerhet och faror för dessa jordbrukare.

Då nu enligt kap. I, § 11, i den kungl. propositionen dessa garantier äro väsentligt försvagade, hålla vi ur här anförda synpunkter denna departementschefens ståndpunkt mindre lyckligt vald. I nämnda paragraf föreskrives, förutom nyssnämnda prövning, att minst två jordägare skola hava enat sig i framställt yrkande om nytt skifte samt att dessa inom skifteslaget äga jordbruksfastighet, vars sammanlagda värde motsvarar mera än en fjärdedel av summan av taxeringsvärdena å skifteslagets samtliga jordbruksfastigheter och tillika till antalet utgöra minst en fjärdedel av ägarna av dyliga fastigheter. För att icke äventyra jordbesittningsförhållandena och jordäganderätten i sådana fall, där tveksamhet kan råda om ett omskiftes lämplighet, anse vi att man här bör intaga den ståndpunkt, som representerades av den första skifteslagstiftningskommittén samt av vederbörande departementschef i remissen till lagrådet år 1924.

Med hänsyn till det anförda få vi härmed hemställa,

att riksdagen måtte besluta, att paragraf 11 i kap. I av det i Kungl. Maj:ts proposition nr 38 innehållna förslaget till lag om delning av jord å landet m. m. skall hava följande lydelse:

»Skifteslag, som delats genom enskifte, genom skifte, vilket enligt kungörelsen den 20 februari 1821 blivit ansett och fastställt såsom enskifte, genom laga skifte, klyvning eller ägostyckning, varå fastställelse meddelats, eller som innefattar vid avvitrting såsom särskilda brukningsdelar inom by, enstaka hemman eller ny bygge utlagda ägor, må, där ej i denna lag är annorlunda stadgat, icke underkastas laga skifte med mindre i framställt yrkande därom ena sig minst två jordägare samt dessa inom skifteslaget äga jordbruksfastighet, vars sammanlagda värde enligt senast verkställda fastighetstaxering motsvarar mera än hälften av summan av taxe-

ringsvärdena å skifteslagets samtliga jordbruksfastigheter och de tillika enligt senast upprättade mantalslängd eller eljest tillgängliga upplysningar till antalet utgöra minst hälften av ägarna av dylika fastigheter inom skifteslaget samt det vidare befinnes, att nytt skifte kommer att medföra sådan verkan, varom i 10 § första stycket sägs. Vid beräkning av antalet röstande delägare skola de, vilka med samäganderätt innehava viss fastighet, tillsammans räknas såsom en delägare; och må ej heller den, som äger flera fastigheter, tillerkännas mera än en röst.

Ändå att all skifteslagets mark är i en ägares hand, må skifte ej äga rum med mindre skiftet med hänsyn till behovet och möjligheten av förbättrad ägoanordning prövas böra komma till stånd.»

Stockholm den 19 februari 1926.

Nils Wohlin.

Ernst Svenson,
Eskhult.

 Alexander Nilsson.

K. J. Gustafsson

L. G. Bodin.

Jöns Jönsson.

Nils Gabrielsson.

Johan Johansson,
Friggeråker.